

Prava i obveze roditeljske skrbi

Havranek, Ines

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Tourism and Rural Development in Pozega / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet turizma i ruralnog razvoja u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:277:998004>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[FTRR Repository - Repository of Faculty Tourism and Rural Development Pozega](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET TURIZMA I RURALNOG RAZVOJA U POŽEGI**

Ines Havranek, 0253049587

PRAVA I OBVEZE RODITELJSKE SKRBI
ZAVRŠNI RAD

Požega, 2024. godine

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET TURIZMA I RURALNOG RAZVOJA U POŽEGI**

STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

PRAVA I OBVEZE RODITELJSKE SKRBI

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA STATUSNO PRAVO GRAĐANA

MENTOR: dr. sc. Mirela Mezak Matijević, prof.
struč. stud.

STUDENT: Ines Havranek

JMBAG studenta: 0253049587

Požega, 2024. godine

SAŽETAK

U radu je pisano o pravima i obvezama roditeljske skrbi. Spominje se što to sve oni moraju poštovati te kako su zaštićena prava djeteta. Navedena su i prava djeteta te što su roditelji kao osobe koje su glavne i odgovorne za razvoj djetetovog života obvezni pružiti djetetu. Objasnjeno je i koje sve mjere Zavod za socijalni rad kao pravna institucija može izreći. Izdvajanje i smještaj izvan obitelj te stručna pomoć i potpora da bi se ostvarila skrb samo su neke. Isto tako, opisane su i mjere o čijem izdavanju odlučuje sud. Neka od njih su zabrana približavanja, privremeno povjeravanje djeteta drugome te lišenje prava na roditeljsku skrb. Isticana je i zaštita imovinskih prava djeteta, a posebice osiguranje njegove imovine.

Ključne riječi: prava, obveze, roditelji, skrb, djeca

ABSTRACT

The paper is written about the rights and obligations of parental care. It mentions what all they must respect and how the child's rights are protected. The child's rights are also listed, as well as what parents, as individuals primarily responsible for the development of the child's life, are obliged to provide for the child. It explains what measures the Social Welfare Center, as a legal institution, can impose. Some of them include placement and accommodation outside the family, as well as expert assistance and support to ensure care. Similarly, measures decided upon by the court are described. Some of these include restraining orders, temporary placement of the child with another person, and deprivation of parental rights. Protection of the child's property rights is emphasized, especially securing their assets.

Keywords: rights, obligations, parents, care, children

SADRŽAJ

SAŽETAK

ABSTRACT

1. UVOD	1
2. RAZRADA	2
2.1. PRAVA DJECE.....	2
2.2. TEMELJNA RODITELJSKA SKRB.....	4
2.3. ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA DJECE	9
2.4. ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA U NADLEŽNOSTI ZAVODA ZA SOCIJALNI RAD 9	
2.5. ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA U NADLEŽNOSTI SUDA	14
2.6. ZAŠTITA IMOVINSKIH PRAVA DJETETA.....	19
3. PRIMJERI IZ PRAKSE.....	20
4. ZAKLJUČAK	22
5. LITERATURA.....	23

1. UVOD

Od samih početaka, djeci u društvu nije se pridavala posebna pažnja, posebice od strane ljudi koji su kreirali i provodili propise. Djecu se zanemarivalo, izrabljivalo i iskorištavalo. S vremenom se to krenulo mijenjati te su se donosili razni pravni akti, odnosno zakoni i pravilnici u kojima su opisana prava kojima se sprječava ugrožavanje djetetovog razvoja i života. Smatra se kako su skrbnici, odnosno roditelji ti koji najčešće krše prava djeteta i ugrožavaju ga. Drugi razlog zbog kojega je odabrana ova tema jest spoznaja što roditeljima može biti izrečeno u slučaju ugrožavanja život djeteta ili brige, općenito.. Ukratko, cilj ovoga rada je spoznati prava djeteta, to jest što mu sve mora biti pruženo i o čemu on može odlučivati samostalno.

U drugom poglavlju pod naslovom „Prava djeteta“ obrađeni su tuzemni i inozemni nacionalni propisi u kojima su definirana prava djeteta te izgrađen sustav zaštite. Iduće poglavlje pod naslovom „Temeljna roditeljska skrb“ obrađena su, s jedne strane prava djeteta, a s druge i dužnost roditelja skrbiti o osnovnim životnim pravima njihove djece. U sljedeća dva poglavlja obrađeni su institucionalni okviri u sustavu zaštite prava djeteta gdje su opisani djelovanje i rad Zavoda za socijalni rad i suda. Osim toga, poseban naglasak stavljen je i na sustav imovinske zaštite, kada i u kojoj mjeri upravlja roditelj, odnosno neko drugo nadležno tijelo. Posljednjim odlomkom obrađeni su pojedini primjeri iz prakse kako bi se ukazalo na pojedine svakodnevne životne probleme koji nas okružuju.

2. RAZRADA

2.1. PRAVA DJECE

Dugi niz godina raspravljalo se o pravima djece, njihovom položaju u društvu te razvoju života. Naime, djeca nisu imala nikakva prava. Smatra se da su rođenjem postajali robovi te da su samim time obavljali teške poslove. Otac je bio glava obitelji koji je donosio odluke te je, ako je smatrao da je to potrebno, bio spreman čak i prodati svoje dijete. „On je bio gospodar sa svim ovlastima“ (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 82). Dok je majka bila u podređenom položaju i nije mogla donositi odluke vezane uz djecu. No, to se mijenja. Majka se izjednačuje s ocem u pogledu prava i dužnosti prema djeci i s vremenom dolazi do poboljšanja što se tiče prava djece, a glavnu ulogu u tome ima UN. Tek Općom deklaracijom UN-a iz 1948. godine o pravima čovjeka poboljšava se položaj djece gdje im se rođenjem jamči pravo na slobodu i jednakost, a zabranjuje ponižavanje, mučenje i ropstvo bez obzira na boju kože, vjeru i spol (Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, NN 12/2009, čl. 2., 3., 4., 5.). Deklaracija je bila temeljna pretpostavka na osnovu koje je nastala Deklaracija o pravima djeteta koju je izglasala Generalna skupština UN-a 1959. godine. Njen cilj bila je zaštita sve djece svijeta, a ona je i, ujedno, bila prvi međunarodni dokument u kojem se spominju prava djece i njihovo poboljšanje te proširenje u društvo (UNICEF, n.d., URL). Međutim, još veća zaštita prava donesena je 1989. godine Konvencijom o pravima djece (Konvencija o pravima djeteta, n.d.:1, URL). To je prvi temeljni međunarodni dokument i pravni akt u kojem se djetetu prilazi kao prema osobi s pravima i kao prema ljudskom biću koje treba zaštititi (Konvencija o pravima djeteta, n.d.:1, URL). Prema Konvenciji dijete je osoba sve dok ne stekne punoljetnost. U Hrvatskoj je to svaka osoba do navršene osamnaeste godine života i ona imaju pravo na razvoj u svim aspektima života. Konvencija je specifična zbog toga što je:

- cjelovita i samo ona osigurava određena (građanska, socijalna, ekonomska, politička i kulturna) prava djeca,
- univerzalna i primjenjuje se na svako dijete, u svim situacijama, u skoro cijelom svijetu,
- bezuvjetna i zahtjeva i od vlasti s lošijom financijskom situacijom da rade na zaštiti prava djece te
- holistička pri čemu se misli na to da su sva prava nedjeljiva, temeljna, međusobno ovisna jedna o drugima te jednako bitna (Konvencija o pravima djeteta, n.d.:1, URL).

Konvencija o pravima djeteta ima 54 članka te se s obzirom na kategoriju prava na koje se odnose, članci mogu raspodijeliti u četiri kategorije. Prva uključuje prava preživljavanja (npr. pravo na prehranu, pravo na život, pravo na smještaj). Druga, razvojna prava (npr. pravo na igru, pravo na slobodu misli, pravo na slobodno vrijeme). Treća pak kategorija, zaštitna prava (npr. prava na zaštitu od duhana, droga i alkohola, pravo na zaštitu od izrabljivanja, zlorabe i zapostavljanja). I četvrta, prava sudjelovanja (pravo na izražavanje svojih misli i to slobodno i pravo na udruživanje) (Konvencija o pravima djeteta, n.d.:2, URL). U člancima Konvencije objašnjava se što sve države u kojoj neko dijete živi moraju osigurati s obzirom na različite životne situacije u kojima se ono može naći. Hrvatska je članica Konvencije od dana osamostaljenja, to jest od 8. listopada 1991. godine. (Konvencija o pravima djeteta, n.d.:3, URL). Prava djeteta uvrštena su i u Ustav RH. U njemu je rečeno kako su roditelji ti koji su dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu te im moraju osigurati pravo na cjelovit i skladan razvoj njihove osobnosti (Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14). Isto tako, navedeno je kako dijete koje je tjelesno i duševno oštećeno te socijalno zapušteno ima pravo na njegu, obrazovanje i skrb. Izuzev toga, istaknuto je i kako država posvećuje pažnju i malodobnicima bez roditelja, kao i onima o kojima se roditelji ne brinu. U Ustavu su dane i informacije vezane uz zapošljavanje djece. Naime, oni ne mogu krenuti raditi prije nego što im je zakonom dozvoljeno niti smiju biti prisiljavani na rad koji ne utječe dobro na njihovo zdravlje ili dostojanstvo, niti im se on kao takav može dopustiti. I još je istaknuto kako mladež, između ostalih, ima pravo na posebnu zaštitu na radu. Prema Obiteljskom zakonu dijete ima pravo na život i zdravlje te sigurnost i odgoj u obitelji. Isto tako, ima pravo živjeti sa svojim te ima pravo na uspostavljanje kontakata s roditeljima i drugima, kao i pravo na točnu informaciju vezanu uz te osobe. Ima pravo i na izbor školovanja, kao i zanimanja te pravo na zaposlenje u skladu sa sposobnostima koje ima. Ono dijete koje je navršilo petnaest godina i koje zarađuje, može samostalno dogovarati pravne poslove te raspolagati svojom zaradom. A ako pak želi pokrenuti postupak, ono ima pravo i na to. Dijete koje je napunilo četrnaest godina ima pravo samostalno pokrenuti postupke pred nadležnim tijelima kako bi ostvario svoja prava. Ako je dovoljno zrelo za donošenje odluke vezane uz zdravlje, uz prethodno mišljenje liječnika, ono ima pravo i samostalno odlučivati hoće li pristati na pregled, pretragu ili medicinski postupak. Dijete tada mora imati navršenih šesnaest godina (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

2.2. TEMELJNA RODITELJSKA SKRB

Osnovna dužnost roditelja je omogućiti djetetu pravilan razvoj i odrastanje. Sukladno Obiteljskom zakonu „roditeljsku skrb čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja“ kako bi se djetetova osobna i imovinska prava te dobrobiti, zaštitila i promicala (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 91.). U skladu s djetetovim razvojnim potrebama i mogućnostima roditelji su dužni skrbiti o djeci. U okviru skrbi roditelja, za roditelje postoje dužnosti i prava prema djeci. Prema Obiteljskom zakonu pod sadržaj roditeljske skrbi spada:

- pravo i dužnost zaštite osobnih prava djeteta,
 - zdravlje, razvoj, njega i zaštita djeteta
 - odgoj i obrazovanje djeteta
 - ostvarivanje odnosa s djetetom
 - određivanje mjesta stanovanja djeteta
- pravo i dužnost upravljanja imovinom djeteta te
- pravo i dužnost zastupanja osobnih i imovinskih prava i interesa djeteta (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 92.).

Roditelji, odnosno majka i otac ravnopravno, zajednički i u dogovoru, nebitno žive li zajedno ili odvojeno, skrbe o djetetu. Roditeljska skrb pripada njima, samo onda kada su poznati i majka i otac djeteta. U protivnom ako je poznat samo identitet majke, skrb će pripadati samo njoj. Skrbiti o djetetu može i samo jedan roditelj u slučaju da je taj drugi preminuo, proglašen mrtvim, lišen roditeljske skrbi, lišen poslovne sposobnosti u potpunosti, djelomično lišen poslovne sposobnosti u odnosu na skrb ili je jednostavno spriječen. Ako djetetu pak roditelji nisu poznati, ono se stavlja pod skrbništvo. Roditeljska skrb prestaje kada dijete bude sposobno raditi (punoljetnost) ili kada bude posvojeno te odlukom suda onda kada je maloljetnik koji je stariji od šesnaest godina postao roditelj. Ona prestaje i smrću djeteta (Hrabar, 2007: 223). Ponekad život djece s oba roditelja nije moguć, pa o tome s kime će dijete biti odlučuju tijela ovlaštena za donošenje odluke o roditeljskoj skrbi. Kako bi se pazilo na dobrobit djeteta te zaštitila njegova prava, u raspravu se uključuju izvanparnični sud ili Zavod za socijalnu skrb. Nadležnost suda prevladava u većini slučajeva (Hrabar, 2007: 266). Prava kojima je posvećena pozornost prilikom takvih rasprava i koja prema zakonu spadaju pod roditeljsku skrb opisana su u nastavku.

Osnovna dužnost roditelja je skrbiti o životu i zdravlju svoje djece. Ako je ono bolesno, oni moraju omogućiti i poduzeti sve što je potrebno da ono što prije ozdravi sukladno propisima zdravstva. „Takva zakonska regulativa nastala je zbog povremenih odbijanja nekih roditelja da

dopuste operaciju ili transfuziju krvi djetetu zbog svojih vjerskih uvjerenja, nakon čega obično uslijedi pogoršanje zdravlja djeteta ili njegova smrt“ (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 85). Prema Obiteljskom zakonu oni su obvezni i čuvati ga, njegovati te štiti od situacija koje su ponižavajuće, kao i fizičkog kažnjavanja drugih osoba. Isto tako, oni ne smiju dijete koje još uvijek ide u vrtić ostaviti samog bez nadzora osobe starije od šesnaest godina. Naime, djeca te dobi, kada su ostavljena sama, znaju ugroziti svoje zdravlje i život bilo da su u kući ili vani što mnogi primjeri iz svakodnevice danas dokazuju. Roditelji su, isto tako, dužni zabraniti noćne izlaske (od jedanaest sati navečer do pet sati ujutro) djetetu mlađem od šesnaest godina ako je ono vani samo, odnosno nije u pratnji njih ili pratnji druge odgovorne osobe u koju imaju povjerenja (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 93.). Odgoj djece povjeren je ponajprije roditeljima. Smisao odgoja je da dijete zadovoljno i sretno proživi svoje djetinjstvo, ali i da postane odrasla osoba koja će i sama imati skladan obiteljski i društveni život (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 86). Odgoj djeteta mora biti usklađen s njegovom dobi. Ono mora imati pravo na slobodno mišljenje te odabir vjere. Roditelji će izbor vjere moći birati djetetu do trenutka kad dijete postane zrelo, odnosno ne bude imalo svoj stav u vezi vjeroispovijesti. Također, roditelji ne bi smjeli kažnjavati dijete fizički niti se ophoditi prema njemu ponižavajuće. Isto tako, ne smiju ga maltretirati psihički te su ga obvezni štiti od takvog ponašanja drugih prema njemu. Moraju mu osigurati i redovno obrazovanje te poticati njegove interese vezane uz umjetnost, sport i sl. Od roditelja se očekuje da skrbe o školovanju djece nakon osnovne škole. Prema Obiteljskom zakonu oni su obvezni i prisustvovati sastancima ili se odazvati pozivu ustanove školovanja vezano uz odgoj i obrazovanje djeteta. Ono što oni ne bi smjeli, jest tjerati ga na obrazovanje koje s njegovim sposobnostima i onime što njega zanima nije u skladu (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 94.). Ponekad može doći i do tužbe, gdje će, u slučaju sudskog procesa između djeteta i roditelja u vezi s obrazovanjem djeteta, odluku donijeti izvanparnični sud na prijedlog djeteta ili roditelja, vodeći računa o dobrobiti djeteta (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 103).

Roditelji imaju pravo na druženje sa svojom djecom. Međutim, neki od njih nisu više zajedno, razvedeni su, pa u tom slučaju dijete više ne boravi s oba roditelja. Roditelj koji ne živi u zajedničkom kućanstvu s djetetom, ako mu to nije ograničeno ili zabranjeno sudskom odlukom, može ostvarivati odnos s djetetom koji bi, onaj drugi kod kojeg dijete stanuje, trebao poticati da se ostvari s drugim roditeljem samo ako dijete to želi. Ako bi se pak pokazalo da kontakt koji dijete ima s odvojenim roditeljem ne utječe dobro na dijete, sud može susrete ograničiti, pa čak i zabraniti. Odnosno, može ih vremenski prorijediti, odrediti obvezu da se susreti događaju u nazočnosti treće osobe kao i odrediti mjesta na koja se zabranjuje da se dijete

odvodi (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 89). Odnosi s djetetom mogu se ostvarivati izravno ili neizravno. Izravno kao oblik susreta i druženja ili boravljenjem djeteta kod osobe koja ima skrb. Dok neizravno, putem raznih sredstava za komunikaciju, slanjem pisama, darova i sl. Isto tako, sukladno Obiteljskom zakonu (dalje u tekstu Zakon) roditelji su obvezni i pružiti djetetu druženja s osobama poput djeda, bake, sestre, brata, polusestre, polubraće i sl. Naime, prema Zakonu oni su obvezni i nadzirati dijete dok se druži s drugim osobama, kao i provjeravati kako komunicira putem društvenih mreža ili drugih oblika komunikacije na Internetu. Isto tako, roditelji imaju pravo i zabraniti, odnosno onemogućiti druženja i komunikaciju koja nisu u skladu s njegovom dobrobiti (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 95.). Roditelji i srodnici mogu ugovorit sporazum o ostvarivanju odnosa s djetetom, a može doći i do ograničenja ili zabrane ostvarivanja odnosa s djetetom kao i uspostavljanja odnosa s djetetom pod nadzorom. Dijete može živjeti s oba roditelja ili jednim od njih dvoje. U većini slučajeva mjesto stanovanja djeteta jest boravište njegovih roditelja. No, sve ovisi o stanju u kojem se nalaze njegovi roditelji. To mogu biti situacije u kojima roditelji više ne žive zajedno, razvedeni su ili su živjeli van braka, odnosno nikad nisu imali obiteljsku zajednicu ili su je prekinuli (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 89). U takvim situacijama potrebno je odlučiti s kojim će od roditelja dijete stanovati i na koji način će se drugi roditelj viđati s djetetom. Sukladno Obiteljskom zakonu, roditelji su obvezni, u dogovoru, odrediti mjesto stanovanja djeteta. No, ako ne žive zajedno, dijete može imati mjesto prebivališta samo kod jednog roditelja. Određivanje mjesta stanovanja djeteta može biti određeno odlukom suda ili se može tražiti suglasnost Zavoda za socijalni rad. Ono što je u Zakonu još istaknuto je to kako dijete ne može stanovati kod roditelja kojemu su oduzeta prava na roditeljsku skrb i koji nema ostvarenu roditeljsku skrb o osobnim pravima djeteta (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 96.).

Dijete može biti vlasnikom neke imovine. On je može naslijediti, zaraditi, osvojiti ili mu je netko može pokloniti. Shodno tome, roditelji su dužni upravljati s njegovom imovinom tako da je očuvaju i ako je moguće povećaju. Prihodi od djetetove imovine prema Obiteljskom zakonu mogu se koristiti samo za uzdržavanje, odnosno brigu o djetetu, a u iznimnim slučajevima mogu se iskoristiti za potrebe liječenja braće i sestara djeteta ili roditelja ako se ne koriste za uzdržavanje, liječenje i školovanje djeteta čiji je prihod. Za takvo što treba odobrenje suda u procesu pokrenutom na inicijativu djeteta ili roditelja. Međutim, imovina djeteta može se i otuđiti. To se može dogoditi samo onda kada oni koji brinu o djetetu nemaju dovoljno sredstava za njegovo uzdržavanje, liječenje ili obrazovanje, a sredstva za to ne mogu sami pribaviti (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 97.). Postoje i situacije

kada roditelji ne smiju raspolagati s imovinom djeteta. Sukladno Obiteljskom zakonu, ako je oporučitelj ili darivatelj svojom voljom odredio da roditelji ne smiju baratati imovinom djeteta, onda se to mora i poštovati. Ako se pak želi raspolagati imovinom koja više vrijedi, odnosno imovinskim pravima djeteta, roditelj ili dijete mora zatražiti sudsko odobrenje da bi je mogli koristiti (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 98.). No, postoji situacija kada dijete može upravljati imovinom samostalno. „Dužnost i pravo roditelja da upravljaju imovinom djece ne odnosi se na imovinu tj. sredstva koja je stekao maloljetnik koji je zaposlen. Budući da radom stečena imovina ne potpada pod upravu roditelja, on njome upravlja samostalno“ (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 105). Roditelju je moguće i oduzeti pravo na upravljanje imovinom i pravo na zastupanje u imovinskim stvarima. Naime, Obiteljski zakon propisuje mjere koje se izriču kada je potrebno zaštititi imovinu djeteta bilo da je roditelji namjerno ili zbog nemarnog postupanja ili neznanja ugrožavaju. Ono može biti povjereno drugoj osobi, drugom roditelju na određeno ili neodređeno vrijeme putem postupka pred izvanparničnim sudom koji donosi rješenje (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 105). No, moguća je i teža mjera. Odnosno, sud može odrediti mjeru kojom će imovina roditelja biti na raspolaganju djetetu u svakom trenutku. Time će roditeljima biti onemogućeno rasprodati vlastitu imovinu. Izriče se na prijedlog djeteta, roditelja ili Zavoda za socijalnu skrb. „Njezina je svrha upisivanje hipoteke na nekretninama roditelja, a založnog prava na pokretninama“ (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 105). Smisao te mjere je spriječiti roditelje da, ako dođe do situacije u kojoj je nastala šteta počinjena na imovini djeteta, svoju imovinu ne mogu prodati i da ne izbjegnu naplatu štete koja bi u tom slučaju bila prisilna.

S obzirom na to da je dijete maloljetna osoba sve do njegove punoljetnosti prema Obiteljskom zakonu, roditelji su oni koji ga zastupaju. Roditelji zastupanjem djece sklapaju pravne poslove u njegovo ime. Dijete, u pravilu, zastupaju oba roditelja, osim kad Zakon ili sudska odluka ograničava jednog od roditelja. Drugi roditelj može zastupati dijete bez izričite suglasnosti onda kada je prvi roditelj dao pristanak, ako se ne traži pisana suglasnost. Isto tako, jedan od roditelja može samo zastupati dijete u onim područjima roditeljske skrbi gdje je drugi roditelj spriječen. U hitnim situacijama, kada može doći do opasnosti za život i zdravlje djeteta, svaki od roditelja ima pravo napraviti sve što je moguće, a da je u sukladnosti s dobrobiti djeteta i o tome obavijestiti drugog roditelja (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 99.). Postoje i situacije u kojima dijete ne zastupaju roditelji. Sukladno Obiteljskom zakonu prilikom provođenja pravnih radnji, odnosno ugovaranja pravnih poslova te u situacijama kada se imenuje posebni skrbnik djetetu (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 99.). No, postoje izuzeci i kada se djetetu dopušta da samostalno iznosi

ono što mu je na umu, kao i da daje izjave, iako nije stekao poslovnu sposobnost. Situacije u kojima to može su sljedeće:

1. S navršenih 16 godina maloljetnik može podnijeti zahtjev za usvajanje odluke o dopuštenju sklapanja braka te se može i žaliti ako je odbijen u svojem prijedlogu rješenjem.
2. Maloljetnik koji sklapa brak (uz dopuštenje suda), može to učiniti samostalno, bez zastupanja od strane roditelja.
3. Maloljetni muškarac koji je navršio 16 godina može samostalno priznati očinstvo.
4. Maloljetna majka starija od 16 godina može samostalno priznati priznanje očinstva njezinom djetetu.
5. S navršenih 14 godina, dijete samostalno daje pristanak na priznanje njegova očinstva.
6. U vezi s posvojenjem, dijete koje ima više od 12 godina daje pristanak na posvojenje, kao i na promjenu osobnog imena i nacionalnosti.
7. Roditelji ne mogu zastupati dijete ni kad postoji kolizija interesa između roditelja i djeteta ili više braće i sestara. U tom slučaju mu se postavlja poseban skrbnik (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 58.c, čl. 63., čl. 64., čl. 198., čl. 240., čl. 449.).

U Obiteljskom zakonu navedene su i situacije u kojima roditelj zastupa dijete, a vezana su uz osobna prava djeteta i to kod izmjene djetetova imena, prebivališta, odnosno boravišta, kod izbora ili promjene vjere te davanja pristanka na priznavanje očinstva. „U svim navedenim slučajevima roditelju koji zastupa dijete potrebna je pisana suglasnost drugog roditelja. U slučaju da taj roditelj ne daje suglasnost, nju će zamijeniti odluka izvanparničnog suda“ (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 103). Sud u izvanparničnom postupku odlučit će koji od roditelja će predstavljati dijete radi zaštite njegove dobrobiti djeteta. Što se tiče promjene prebivališta odnosno boravišta djeteta, prema Obiteljskom zakonu suglasnost nije nužna ako se preseljenje ne odražava bitno na realiziranje postojećih odnosa s drugim roditeljem te ako je prijava boravišta, odnosno prebivališta nužna poradi zaštite prava i interesa djeteta s time da je roditelj s kojim dijete stanuje u oba slučaja ishodio suglasnost Hrvatskog zavoda za socijalni rad (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 100.). Što se tiče vrjednije imovine i imovinskih prava i ono je uređeno Zakonom. Naime, zastupanje takve imovine valjano je jedino onda kada zastupnik, odnosno roditelj ima pisanu suglasnost drugog roditelja koji ima skrb te odobrenje suda u izvanparničnom postupku. Ako pak roditelj ne može pribaviti pisanu suglasnost drugog roditelja, na zahtjev roditelja ili djeteta, sud će odlučiti tko će od

roditelja predstavljati dijete. Zastupanje djeteta u vezi s njegovom vrijednosnom imovinom, odnosno imovinskim pravima smatraju se zastupanja prilikom otuđenja i opterećenja nekretnina, pokretnina, raspolaganja poslovnim udjelima i dionicama, raspolaganja nasljedstvom, prihvaćanja darova na kojima je teret ili odbijanja ponuđenih darova te upravljanja drugim vrjednijim imovinskim pravima, kao i zastupanje prilikom sklapanja ugovora između djeteta i fizičkih ili pravnih osoba kojima je predmet raspolaganje budućim imovinskim pravima djeteta u vezi s njegovim umjetničkim, sportskim ili sličnim aktivnostima (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 101.). Zastupanje osobnih i imovinskih prava i interesa djeteta traje sve do njegove punoljetnosti. Odnosno, nakon što dijete postane punoljetno, to jest kada navršši 18 godina, roditelji ga ne zastupaju više.

2.3. ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA DJECE

Izuzev roditelja, koji su dužni štiti djecu i njihova prava za njihovu dobrobit, odgovornost u zaštiti djece imaju i državna tijela koja brinu za dobrobit djece. Osim Zavoda za socijalni rad, to su pravobranitelj za djecu i sud. Najveća odgovornost kod zaštite djece je na roditelju, ali ako on nije sposoban brinuti o djeci i štiti ih, tada na dužnost stupaju državna tijela.

2.4. ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA U NADLEŽNOSTI ZAVODA ZA SOCIJALNI RAD

Uloga Zavoda za socijalni rad (dalje u tekstu: Zavod) kao i Obiteljskog zakona je da pomognu djeci i roditeljima savladati teškoće koje su pred njima, a nisu ih u mogućnosti sami prevladati. Korisnici Zavoda za socijalni rad su različite životne dobi, životnih situacija i imovinskog statusa. U većini slučajeva su to osobe kojima je potrebna pomoć oko odgoja, obrazovanja i zdravlja djece koju roditelji zanemaruju, zlostavljaju i općenito ne vode brigu o njima. Kod zaštite prava djece Zavod ima ulogu da po dojavi sam pokreće i vodi pojedine postupke, a za one koje ne može voditi sam, zatraži pomoć suda. Na primjer, prilikom rješavanja postupaka Zavod će zastupati djecu i štiti njihova prava, tamo gdje roditelji nisu sposobni voditi brigu o djeci. Stručni tim koji čine psiholog, socijalni radnik, socijalni pedagog i pravnik će pružati savjetovanje roditeljima kako da postupaju s djecom u određenim situacijama, da bi roditelji bili što bolje educirani i pomagali djeci, a ne da ugrožavaju djetetova prava. Zavod izdaje dozvole za udomitelje i obavlja njihov nadzor, vodi evidenciju o izdavanju dozvola udomiteljima, njihov registar i registar udomljene djece (Erdec i Jareb, 2020: 74). U situaciji

rastave roditelja, Obiteljski zakon propisuje da oni imaju obvezu zajednički se skrbiti o djeci bez obzira kome će se djeca povjeriti. Ako će djeca biti povjerena majci, otac je dužan, isto tako, voditi brigu o djeci. Oni su dužni međusobno razmjenjivati informacije o djetetovu zdravlju, odgoju, školskim i izvanškolskim aktivnostima. Za djetetovu dobrobit roditelji imaju pravo nadzirati s kime se djeca druže na društvenim mrežama. Ako ta komunikacija nije u skladu s dobrobiti djece, roditelji će mu moći zabraniti kontakte i druženja, jer bi to loše utjecalo na djetetovo ponašanje (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 95). Zavod za socijalni rad će surađivati sa sudom gdje može zastupati dijete kada se pokreće postupak, a može biti i u svojstvu stranke, kao i pomoćno tijelo suda (Obiteljski zakon NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 353.).

Pravilnikom o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta koje je donijelo Ministarstvo, Zavod za socijalni rad provodi mjere u vezi zaštite dobrobiti djeteta i osobnih prava sukladno Obiteljskom zakonu (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15). Ukoliko roditelji ugrožavaju osobna prava djeteta, odnosno zlostavljaju ih, izrabljuju i zanemaruju, intervenira Zavod za socijalni rad sa stručnim timom koji čine psiholog, socijalni radnik i pravnik, a prema procjeni i edukacijski rehabilitator te socijalni pedagog. Prilikom povrede djetetovih prava, osoba koja je bila prisutna obvezna je o tome izvijestiti nadležni Zavod za socijalni rad koji po prijavi i službenoj dužnosti izlaze na teren i utvrđuju činjenično stanje. Prema Obiteljskom zakonu, propisuju mjere koje su primjerene za zaštitu djeteta i kojima se najmanje ograničavaju prava roditeljske skrbi (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 128.). Tijela koja su nadležna kod izricanja mjera gdje se ograničavaju prava roditelja koji zanemaruju zaštitu djece vode se načelom razmjernosti. Kod načela razmjernosti treba biti izrečena što blaža mjera prema roditeljima ako bi se tom mjerom zaštitila prava djece. Jedna od mjera je izdvajanje djece iz obitelji gdje će privremeno boraviti kod druge obitelji koja zadovoljava uvjete za skrbnika ili udomiteljsku obitelj. Roditelji će imati pravo posjećivati djecu na način kako odredi Zavod, a oni će imati pravo na pomoć i potporu da bi što prije stvorili uvjete za povratak djece u svoju obitelj. Zavod ima bitnu ulogu u vezi s pravima djece i svojim mjerama ih pokušava što više zaštititi od povrede prava koje mogu napraviti njihovi roditelji. Sukladno Obiteljskom zakonu, radi dobrobiti djece i zaštite osobnih prava, Zavod za socijalni rad može odrediti:

- izdvajanje i smještaj djeteta van obitelji,
- upozorenje na propuste i pogreške u ostvarivanju skrbi o djetetu,
- stručnu pomoć i potporu u ostvarivanju skrbi djeteta te

- intenzivnu stručnu pomoć i nadzor nad ostvarivanjem skrbi o djetetu (Obiteljski zakon, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 134.).

Ako postoji opasnost kojom će se ugroziti djetetov život i zdravlje, Zavod za socijalni rad po službenoj dužnosti izlazi na teren i radi uvid u stvarno stanje obitelji. Dolaskom u obitelj i izvršenjem očevida gdje, primjerice, može biti utvrđeno da majka adekvatno ne skrbi o djeci, ostavlja ih same u kući i izvan kuće, a prema zaprimljenim saznanjima otac ih i fizički zlostavlja, može doći do intervencije. Naime, stanjem koje se zateklo procjenjuje se visoka razina rizika na ponašanje roditelja prema djeci gdje može doći do opasnosti za život, zdravlje i dobrobit djeteta. S obzirom na to, djeca se mogu zaštititi jedino izdvajanjem iz neposrednog okruženja.

Ako djelatnici Zavoda za socijalni rad pretpostavljaju da će biti u opasnosti prilikom procjene, mogu zatražiti pomoć od policije. Sukladno Obiteljskom zakonu, postupak je potrebno pokrenuti radi donošenja odluke o žurnoj mjeri izdvajanja djeteta izvan obitelji. Zavod za socijalni rad je obvezan u roku od 72 sata izvijestiti nadležni sud o rješenju o privremenom povjeravanju skrbi djece drugome, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi pri čemu on odlučuje kod koga će biti smještena maloljetna djeca (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 137.). Žurna mjera izdvajanja djece iz obitelji traje najduže 15 dana od trenutka kada su djeca oduzeta. Bez obzira na prijedlog Zavoda za socijalni rad, sud će morati donijeti odluku iako strankama ne budu dostavljeni poziv. Ako sud neće donijeti odluku u propisanom roku, Hrvatski zavod za socijalni rad produžit će mjeru izdvajanja iz obitelji jer će i dalje biti ugrožena prava djece (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 138.). Prilikom posjete obitelji, osoba iz Zavoda za socijalni rad promatra okolinu u kojem se dijete nalazi i kako se prema njemu ponaša. Ono na što oni obraćaju pažnju jest štite li se njegova prava i interesi. Ako utvrde da ne, prema Obiteljskom zakonu, Zavod za socijalni rad roditelje upozorava pismeno upućujući ih na propuste koje su uočili da su se dogodili jednom ili su se događali rijetko. Kako bi im pomogli, oni roditelje mogu uputiti na razne programe vezane uz zdravlje ili obrazovanje te razvoj djece ili im pružiti usluge kojima će im pružiti potporu. Isto tako, u Zakonu je istaknuto kako Zavod za socijalni rad u Hrvatskoj, u pravilu, prvo provodi neposredno savjetovanje na temelju kojeg izrađuju zapisnik (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 139.). Mjera nije vremenski ograničena jer se roditelja upozorava čime se nastoji popraviti roditeljska skrb. Drugim riječima, nije moguće odrediti koliko vremena kojem roditelju treba da popravi način na koji odgaja dijete. Nekom će trebati kraće, a nekome više, sve ovisi o tome kako će uvažiti savjete i pomoć koja im je pružena kako bi se poboljšali oni, kao i njihovo ophođenje prema djeci. Stručna pomoć i potpora se

izriče roditeljima kada nisu u mogućnosti sami brinuti o djetetu u potpunosti ili djelomično zbog raznih situacija, bez obzira na to jesu li prepreke vezane uz roditelja ili dijete. Određuje se onda kada zdravlje i život djeteta u obitelji nisu u opasnosti. Kada se mjera odabere, izabire se voditelj mjere s liste voditelja mjera (stručni radnik Zavoda za socijalni rad, stručni radnik druge ustanove Zavoda za socijalni rad) koja se vodi u digitalnom obliku u Zavod za socijalni rad radi pružanja stručne pomoći i potpore. Budući da se mjera izriče na 6 do 12 mjeseci, Zavod za socijalni rad imenuje tko će mjeru voditi te sastavlja, uz suradnju djeteta i roditelja, plan i program provođenja mjere (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 103).

Voditeljem mjere mogu biti imenovani i drugi. Sukladno Pravilniku, socijalni radnik psiholog, edukacijski stručnjak i pedagog te stručnjak drugog akademskog zvanja koji posjeduje znanje iz određenog područja rada s djecom i obitelji u riziku samo su neke od osoba (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, čl. 9.). Zakon propisuje i dužnosti voditelja mjere te obvezuje Zavod da prati obitelj godinu dana i stanje prava djeteta u toj obitelji. Rješenje koje se odredi mora sadržavati zašto je mjera određena, vrijeme trajanja, ime i prezime osobe koja je voditelj te upozorenje o pravnim posljedicama ako se ne surađuje tijekom provođenja mjere. Sukladno Zakonu, u roku od trideset dana, Zavod za socijalni rad mora i izraditi individualni plan i program kako će se provoditi mjera (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 141.). On mora i jednom mjesečno dostavljati izvješće u kojem mora opisati kako se provodi mjera i to Zavodu za socijalni rad. Ako mjera nema učinka, odnosno roditelji nisu pokazali napredak nakon provedene mjere ili nisu surađivali, Zavod za socijalni rad može predložiti sudu drugu mjeru u roku od petnaest dana od isteka vremena, to jest odmah nakon što se otkrije da roditelji nisu spremni prihvatiti pruženu potporu i pomoć. O tome, isto tako, mora napisati izvješće. Određivanje ove mjere može trajati i dulje od godine dana, odnosno može se produljivati ili odrediti da traje trajno ako postoje opravdani razlozi (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 142.). Mjera pružanja intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu izriče se kad Zavod za socijalnu skrb dokaže da je razvoj djeteta ozbiljno narušen, a roditelji su pokazali volju da promijene svoje ponašanje i poštuju upute te omoguće nadzor nad skrbi neometano kako bi se spriječio odlazak djeteta iz obitelji. Nju provode stručnjaci zaposleni u Zavodu za socijalni rad ili pak drugi koje Zavod ovlasti. Mjerom se određuju češći posjeti i pojačana pomoć voditelja. Izriče se u razdoblju od tri do šest mjeseci vodeći računa o razlozima zbog kojih se određuje uz mogućnost produženja, ali ne dulje od godine dana. I sukladno Zakonu, Zavod za socijalni rad obavezan je prije isteka roka od godinu dana, to jest kraja mjere, procijeniti obitelj i o tome sastaviti izvješće (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23,

156/23). Sadržaj rješenja, obveze voditelja mjera i Zavoda za socijalni rad te pomagala protiv rješenja ista su kao i kod prethodne mjere. Sukladno Zakonu, rješenje sadržava svrhu određivanja mjere, vrijeme trajanja mjere, ime voditelja te upozorenje o posljedicama uslijed provođenja mjere tijekom koje se ne surađuje. Ono može sadržavati i upućivanje na programe ili slanje djeteta u udomiteljsku obitelj ili dom za djecu gdje bi boravio vikendom, pola dana ili cijeli dan.

Što se tiče dužnosti, voditelj mjere dužan je obilaziti obitelj te pružati podršku djetetu i roditeljima, kao i jednom mjesečno slati Zavodu izvješće o tome kako se mjera provodi. Ako roditelji nisu pokazali napredak nakon provedene mjere ili nisu surađivali, Zavod za socijalni rad može predložiti sudu drugu mjeru u roku od petnaest dana od isteka vremena na koje je mjera propisana. O tome, isto tako, mora napisati izvješće. Sukladno Zakonu, Zavod za socijalni rad obavezan je roditeljima i djetetu predstaviti završno izvješće, stručnu procjenu, kao i obavijestiti ih ako bi se poduzele daljnje mjere (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

2.5. ZAŠTITA OSOBNIH PRAVA U NADLEŽNOSTI SUDA

Roditelji su dužni štiti prava djeteta, no ponekad to i ne čine. Shodno tome u odgoj djeteta upliće se sud. Sukladno Obiteljskom zakonu, mjere koje on može odrediti da bi se obranila osobna prava djeteta su:

- privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi,
- zabrana približavanja djetetu,
- oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi,
- povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi te
- lišenje prava na roditeljsku skrb (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 149.).

Mjeru privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi predlaže Zavod za socijalni rad, dijete ili roditelj, ako je dijete bilo hitno izdvojeno iz obitelji ili ako je život i zdravlje djeteta bilo u opasnosti tijekom provedbe procjene. O tome gdje će dijete boraviti odlučuje sud na osnovu prijedloga Zavoda za socijalni rad. Sukladno Zakonu, on nije dužan navesti lokaciju na kojoj će dijete biti smješteno zbog djetetove sigurnosti. Osim o smještaju, sud odlučuje i o ostvarivanju odnosa s djetetom, odnosno nadzoru ili zabrani ostvarivanja odnosa s djetetom, ovisno o okolnostima. Mjera može trajati najdulje 30 dana, ali može se produljiti za još 30 dana zbog posebno opravdanih razloga. Ono što je Zavod za socijalni rad dužan napraviti je izraditi obiteljsku procjenu najkasnije pet dana prije isteka roka te je dostaviti sudu kako bi on odlučio što i kako dalje. Prema Obiteljskom zakonu, sud ovu mjeru može ukinuti prije isteka roka od 30 dana ako uzroci koji su postojali radi kojih je mjera propisana prestanu postojati. Dok mjera traje, roditelju ostaju sva prava i dužnosti što se tiče roditeljske skrbi, osim prava na stanovanje s djetetom i svakodnevnoj skrbi o djetetu. S njime se mogu družiti na način koji je utvrđen sudskom odlukom, kao i druge osobe njemu srodne i bitne (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

Mjeru zabrane približavanja djetetu sudu predlaže dijete, roditelj ili Zavod za socijalni rad. Osobama kojima sud u izvanparničnom postupku može zabraniti približavanje djetetu su roditelji, djed, baka, brat, sestra, polubrat, polusestra ili bilo koji drugi član koji ne stanuje s djetetom, a dulje vrijeme je živio u obitelji. Ono na što on može utjecati je da zabrani takvim osobama približavanje djetetu na određenim mjestima (dolazak pred školu, vrtić) ili na

određenoj udaljenosti te da spriječi da se dijete uznemiruje na bilo koji drugi način uspostavljanjem veze ili uhođenjem. Sukladno Zakonu, sud rješenje donosi bez odgode, najkasnije u roku od 15 dana (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 154.). Rješenje se dostavlja i djetetovoj školi ili vrtiću, ovisi, kako bi se obavijestilo djelatnike, kao i Zavodu za socijalnu skrb te policiji. Vrlo važnu ulogu u provedbi ove mjere ima policija. Naime, ona provjerava izvršavanje mjere (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 109). Ako dosad navedene mjere nisu „urodile plodom“, odnosno nisu pomogle u poboljšanju roditeljske skrbi, sud može donijeti odluku da se roditelju oduzme pravo na stanovanje s djetetom gdje će svakodnevnu skrb povjeriti drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi ako Zavod za socijalnu skrb procjeni da je ugrožen život, zdravlje i razvoj djeteta. Sukladno Zakonu, oduzimanjem prava na stanovanje s djetetom, lišava ga se i prava na svakodnevnu skrb o djetetu. Rješenje o tome sud donosi u izvanparničnom postupku na prijedlog djeteta, roditelja ili Hrvatskog zavoda za socijalni rad (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 156.). Na rješenje se može žaliti. Nakon što je izdano rješenje, u njemu se odlučuje ako je to potrebno i o odnosima, nadzoru nad njihovim ostvarivanjem ili zabrani te o uzdržavanju djeteta. Ono može sadržavati i slanje djeteta ili roditelja na odgovarajuće liječenje i uključivanje u obrazovne, psihosocijalne i zdravstvene programe (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 110). Mjera se određuje do godinu dana, uz mogućnost produljenja za još jednu godinu. No, prije isteka mjere, najkasnije 30 dana, Zavod za socijalnu skrb mora dostaviti sudu završno izvješće (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 158.). Sud može na prijedlog roditelja, djeteta ili Zavoda za socijalni rad ukinuti mjeru oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanja svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi prije isteka vremena. On, isto tako, može i izmijeniti rješenje. A u iznimnim situacijama, kada je potrebno žurno promijeniti smještaj djeteta ili osobu kojoj je dana skrb, Zavod za socijalnu skrb može donijeti rješenje o tome. U roku od 72 sata mora obavijestiti sud (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 159.).

Povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi jedina je mjera koja se izriče prema djetetu zbog njegovog postupanja kojim ugrožava prava i interese, kako svoje, tako i članova obitelji i drugih osoba. Ona se može izreći i kada oni koji brinu o djetetu u većoj mjeri zanemaruju dijete ili ga nisu u mogućnosti kako treba odgajati, a prijašnje mjere nisu pomogle da se stanje, odnosno ponašanje djeteta i roditelja, popravi. Nadležno tijelo, to jest sud može donijeti rješenje kako bi se pomoglo djetetu da ga smjesti u ustanovu socijalne skrbi ili udomiteljsku obitelj. Ona se sukladno Obiteljskom zakonu donosi na prijedlog Hrvatskog zavoda za socijalni rad, državnog odvjetnika za mladež, djeteta

i roditelja (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 165.). Kad Zavod za socijalnu skrb pokrene proces, obvezan je priložiti stručnu procjenu djeteta i obitelji te prijedlog o tome gdje će smjestiti dijete. Sud rješenjem odlučuje o tome gdje će smjestiti dijete, kome će povjeriti svakodnevnu skrb i odgoj djeteta, bilo to obitelji koja udomljuje ili ustanovi socijalne skrbi. On isto tako, može odlučiti i o tome s kime dijete može ostvariti odnos ili može odrediti nadzor pa čak i u potpunosti zabraniti ostvarivanje osobnog odnosa. Sukladno Obiteljskom zakonu, sud može i uputiti dijete s problemima u ponašanju ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji vikendom, u poludnevni ili cjelodnevni boravak. On može zatražiti i odgovarajuće liječenje ako je to potrebno te može zahtijevati od djeteta da se uključi u razne programe. Sud odlučuje i o uzdržavanju djeteta. Mjera se izriče do godinu dana, a može je se istu produljiti. Tridesetak dana prije isteka roka, Zavod za socijalnu skrb obvezan je sudu podnijeti izvješće o djetetu (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 166. i 167.). Trajanje mjera različito je određeno. Ona ovisi o situaciji u obitelji radi koje je mjera izrečena. „Prije isteka roka na koji su izrečene mogu se ukinuti mjere:

- privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi,
- oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanja svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi,
- oduzimanja prava na stanovanje,
- povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju“ (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 110).

Najteža mjera koja može biti dodijeljena roditeljima jest lišenje prava na roditeljsku skrb. Smisao ove mjere je potpuno onemogućavanje roditelja skrbi za dijete zbog postupaka koji mogu naštetiti djeci. Odluka o lišenju roditeljske skrbi može se primijeniti na samo jednog ili oba roditelja. Ona se donosi kad se utvrdi da jedan od ili oba roditelja zloupotrebljavaju ili grubo krše roditeljsku odgovornost, dužnost i prava. Tu mjeru izriče sud u izvanparničnom postupku na prijedlog roditelja, djeteta, Hrvatskog zavoda za socijalni rad ili državnog odvjetnika za mladež (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 172.). Roditelja se može lišiti prava na skrb ako se primjerice:

- vrši tjelesno ili psihičko nasilje nad djetetom,
- izlaže dijete nasilju među odraslim članovima obitelji,
- spolno iskorištava dijete,
- izrabljuje dijete tjeanjem na pretjerani i njegovoj dobi neprimjeren rad,

- dopušta djetetu da koristi droge ili druga opojna sredstva te pije alkohol,
- potiče dijete na neprihvatljivo ponašanje,
- napusti dijete,
- ne skrbi o djetetu dulje od tri mjeseca ili pak
- ne pridržava mjera koja mu je za zaštitu prava i dobrobiti djeteta ranije izreklo nadležno tijelo i sl. (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 102).

Dok se prema Obiteljskom zakonu roditelja može lišiti prava na skrb i onda kada su njegove psihičke sposobnosti u tolikoj mjeri limitirane da ono nije doživotno u stanju brinuti kako treba o djetetu (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 171.). Roditelju kojemu je oduzeta skrb, sud odlučuje o ostvarivanju odnosa s djetetom i uzdržavanju. Sud može ili „ne mora“ donijeti odluku da se roditelj viđa s djetetom unatoč oduzimanju skrbi. Neobično je to što je roditelju omogućeno da ostvari odnos s djetetom s obzirom na to da on utječe jako loše na njega. Sukladno Zakonu, roditelj koji je lišen prava na roditeljsku skrb gubi sva prava i on je dužan plaćati uzdržavanje djeteta (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 175.). Sud može i roditelju, baki, sestri ili osobi bliskoj djetetu zabraniti da se nezakonito približava djetetu na pojedinim mjestima ili udaljenosti te da ga plaši. „Radi se najčešće o odvojenom roditelju koji štetno utječe na dijete pa mu se na temelju odluke suda, ne dopušta niti da dolazi u blizinu djeteta (npr. sačekuje ga ispred škole, dobacuje mu kojekakve „istine“, telefonom mu prijeti, šalje mu kojekakve SMS poruke, e-mailove i sl.)“ (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 103).

Skrb se roditelju može i vratiti samo onda kada razlozi koji su doveli do oduzimanja roditeljske skrbi nestanu, ako dijete prije nego dođe do toga bude posvojeno. Ako je dijete u razdoblju lišene roditeljske skrbi steklo punoljetnost ili poslovnu sposobnost sklapanjem braka prije punoljetnosti, roditelju se roditeljska skrb ne može vratiti. Sukladno Zakonu, nakon što je dijete postalo punoljetno, podaci o lišenju na roditeljsku skrb ne iskazuju se u ispravama iz matice rođenih djeteta, već to propisuje ministar pravosuđa određenim pravilnikom za vođenje očevidnika o osobama koje su lišene prava na roditeljsku skrb. „Pravomoćnu odluku o lišenju i vraćanju prava na roditeljsku skrb sud dostavlja nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih djeteta i roditelja i ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa radi vođenja očevidnika o osobama koje su lišene prava na roditeljsku skrb, a ako dijete ima neko pravo na nekretninama, odluka će se dostaviti i zemljišnoknjižnom odjelu općinskog suda radi zabilježbe“ (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 177.). Matičar je taj koji upisuje podatke u maticu rođenih, odnosno da roditelj nema pravo na roditeljsku skrb. I to upisuje kao naknadni upis i bilješku (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 111). Posljedice lišenja

roditeljske skrbi su mnogobrojne. Naime, onaj roditelj koji je odlukom suda lišen skrbi nad djetetom, on više nema pravnu osnovu izvršavati dužnosti roditeljske skrbi koje je do tada imao. Zabranjeno mu je i onemogućeno brinuti o zdravlju i životu vlastitoga djeteta, štiti ga od drugih koji mu žele loše, odgajati ga kao i skrbiti o obrazovanju te ga zastupati i upravljati njegovom imovinom. Isto tako, njegovo dijete može posvojiti bilo tko bez pristanka biološkog roditelja, odnosno onog roditelja ili oba roditelja koji su lišeni prava. Takav roditelj koji je zanemario svoje dijete i koji je lišen prava ne može posvojiti drugo dijete niti može biti imenovan skrbnikom nekom drugom djetetu (Hrabar, Korać Graovac, 2019: 112).

2.6. ZAŠTITA IMOVINSKIH PRAVA DJETETA

Imovinu djeteta važno je zaštititi da ako ikada dođe do neočekivanih situacija dijete ne bude zakinuto s obzirom na to da roditelji samostalno upravljaju njegovom imovinom do punoljetnosti. Prema Obiteljskom zakonu, sud može na prijedlog roditelja, djeteta ili Hrvatskog zavoda za socijalni rad definirati mjere osiguranja na imovini roditelja (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 178.). Prvu i najblažu mjeru izriče Zavod za socijalnu skrb. On može u bilo koje vrijeme, kad god mu se čini da je primjereno, zatražiti od roditelja polaganje računa o tome kako upravljaju imovinom djeteta jer se zna dogoditi da roditelji troše djetetovu imovinu za svoje potrebe, ne misleći uopće na interese djeteta (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 103). Teža mjera izreći će se kad se utvrdi da ne postoji povjerenje u roditelja vezano s upravljanjem djetetovom imovinom. Tada se roditelje može staviti u položaj skrbnika, što znači da će se njih više nadzirati nego roditelje. To znači da će morati redovito podnositi izvješće o djetetovoj imovini, a za svako raspolaganje veće vrijednosti trebat će tražiti odobrenje od Zavoda za socijalnu skrb (Alinčić, Hrabar i Korać, 2006: 103). Smisao ove mjere je spriječiti roditelja da se neozbiljno ophodi prema prihodima i imovini djeteta. „Najčešće je to slučaj u obitelji alkoholičara i besposlenih roditelja, pa će centar za socijalnu skrb svojim rješenjem odlučiti da se djetetu odnosno obitelji neposredno pribavljaju sredstva potrebna za život (namirnice, hrana, odjeća, ogrjev i sl.)“ (Hrabar, 2007: 305). No, kod nekih roditelji moguće je vidjeti kako rade više štete nego koristi prilikom rukovanja s imovinom djeteta. Tada se može odrediti mjera osiguranja na imovini roditelja. Prema Obiteljskom zakonu, izricanje mjere je u nadležnosti suda dok je zahtjev za provođenje sudskog postupka u djelokrugu Zavoda za socijalnu skrb (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 178.). Sud može radi zaštite djetetove imovine donijeti odluku kojom jednog ili oba roditelja lišava prava na upravljanje imovinom djeteta i prava na zastupanje djeteta u imovinskim stvarima te taj dio skrbi povjeriti drugom roditelju ili osobi na određeno ili neodređeno razdoblje. Na taj način, roditelje se onemogućava prodati svoju imovinu i izbjegavati prisilnu naplatu štete. Problem nastaje ako roditelji nemaju nikakve imovine, odnosno nisu vlasnici neke kuće niti imaju stalne novčane prihode. Ova mjera u tom slučaju postaje besmislena (Hrabar, 2007: 305).

3. PRIMJERI IZ PRAKSE

Ostvarivanje kontakata između roditelja i djeteta je pravo i dužnost roditelja koji ne živi s djetetom a, s druge strane je to dužnost i pravo djeteta. Te dužnosti i prava roditelja i njihove djece osiguravaju brojni međunarodni akti, a to su Konvencija o pravima djeteta koju je donio UN 1989., Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava iz 1996. i Europska konvencija o kontaktima sa djecom iz 2003. Ti pravni akti su jednako važni kao i Obiteljski zakon koji štite prava i interese djeteta. Ta prava su objašnjena u primjerima iz prakse.

Primjer iz prakse prikazuje da Zavod za socijalni rad može zastupati maloljetno dijete gdje se ocu zabranjuje približavanje djetetu. Prema prethodnoj odluci Općinskog građanskog suda u Zagrebu poslovni broj R1Ob-1853/17., nezadovoljni otac maloljetnog djeteta žalio se na prvostupanjsko rješenje od 13. prosinca 2019. drugostupanjskom Županijskom sudu u Splitu poslovni broj: Gž Ob-328/2020-2. U žalbi maloljetno dijete zastupala je dipl. pravica zaposlena u Zavodu za socijalni rad. Drugostupanjski sud u Splitu je odbio žalbu radi zabrane približavanja djetetu i potvrdio rješenje prvostupanjskog Općinskog građanskog suda u Zagrebu. U pravomoćnoj presudi prvostupanjskog suda 10. lipnja 2016. godine (kojom je razveden brak supružnika), određeno je da se zajedničko maloljetno dijete povjeri na skrb majci, a ocu odrede susreti druženja prema dogovoru s majkom. U tom postupku rješenjem od 30. listopada 2017. već je pravomoćno bilo zabranjeno ocu neovlašteno približavanje maloljetnom djetetu pred školom i adresi stanovanja, kao i uznemiravanje djeteta preko telefona, viber-a, skype-a, e-pošte, sms poruka i uhođenja na bilo koji način. Kod donošenja te mjere Zavod za socijalni rad je izvršio procjenu i utvrdio, da kroz kontinuirani rad s roditeljima i određene korekcije nije došlo do poboljšanja situacije. Otac i dalje predstavlja opasnost za dijete od psihičkog zlostavljanja i ne pokazuje krivnju za svoje ponašanje. Stručni tim Zavoda za socijalni rad procijenio je da je potrebno produžiti navedenu mjeru zabrane približavanja djetetu. Nadalje, Zavod za socijalni rad predložio je i da se ocu zabrani približavanje djetetu izvan razdoblja susreta jer ako bi dijete provodilo više vremena s ocem, to bi štetno utjecalo na njega i moglo bi izazvati određenu uznemirenost i nelagodu. Upravo zbog tih razloga dijete je tražilo da ga majka prati u određenim situacijama. Na temelju toga, sud je ocijenio da su ostvarene činjenice za izricanje mjere zabrane približavanja djetetu (Sudska praksa VSRH, 2020., URL).

Drugi primjer iz prakse opisuje suradnju između Zavoda za socijalni rad i Općinskog suda u Slavonskom brodu gdje je u izvanparničnom postupku pod poslovnim brojem 15 R1

Ob-150/2023-4 roditelje maloljetnog djeteta lišava prava na roditeljsku skrb. U postupku maloljetno dijete zastupa zaposlenica Zavoda za socijalni rad. Uvidom u stvarno stanje roditelja koji su živjeli u izvanbračnoj zajednici, i nisu na odgovarajući način obavljali roditeljsku skrb. Kod djeteta je vidljivo da je kao beba bilo zapušteno od strane majke i s kojim se nije radilo pa je odstupalo u razvoju. Otac je bio nezainteresiran za odgoj djeteta, a prema mišljenju psihologa kod oca su postojala određena intelektualna ograničenja. Zavod za socijalni rad je podnio prijedlog sudu za žurnu mjeru izdvajanja maloljetnog djeteta iz obitelji i privremeni smještaj u udomiteljsku obitelj. Na rok od 30 dana i nakon isteka roka je ponovno produžena na još 30 dana. Kako određena mjera nije pokazivala napredak kod roditelja. Sud je rješenjem broj R1Ob-78/2022. roditeljima je oduzeto pravo stanovanja s maloljetnim djetetom i svakodnevna je povjerena istoj udomiteljskoj obitelji na godinu dana, gdje se određuju kontakti sa maloljetnim djetetom jer je utvrđena velika razina rizika. Otac je redovito posjećivao dijete na kratko vrijeme, dok ga majka nije posjećivala niti pokazivala interes za dijete. Stručni tim Zavoda za socijalni rad je mišljenja da roditelje treba lišiti roditeljske skrbi jer nisu sposobni brinuti o djetetu. Dok otac nema riješeno stambeno pitanje, a majka nije zainteresirana za dijete niti ga posjećuje i napustila je životnu zajednicu s ocem djeteta. Zavod za socijalni rad i njegov stručni tim su više puta izricali mjeru privremenog povjeravanja maloljetnog djeteta na skrb udomiteljici. Bila je jednom izrečena mjera oduzimanja maloljetnog djeteta na godinu dana i povjerena na skrb udomiteljici. Otac nije imao stalno prebivalište, jer je malo živio kod oca, a malo kod majke i nije imao dovoljno sredstava da bi mogao djetetu omogućiti osnovne životne potrebe. Stručni tim Zavoda za socijalni rad je procijenio da je djetetu bolje biti u udomiteljskoj obitelji, jer su tamo životni uvjeti u skladu sa djetetovim potrebama, dok otac djeteta ne zna gdje bi stanovao i tko bi vodio brigu o maloljetnom djetetu dok on radi i nema potrebne roditeljske vještine. Nakon svih provedenih mjera sud je u suradnji sa Zavodom za socijalni rad za maloljetno dijete odredio posebnog skrbnika i roditelje lišio roditeljske skrbi. (Sudska praksa, Općinski sud, 2023., URL)

4. ZAKLJUČAK

Djeca imaju razna prava, a neka od njih su pravo na život, obrazovanje, smještaj, igru, zaštitu i slobodno izražavanje. Roditelji su oni koji su dužni osigurati ostvarenje i poštivanje tih prava. Oni moraju skrbiti o djetetu sukladno njegovim godinama, kao i potrebama. Skrbiti o djetetu mogu oba roditelja, jedan od njih ili netko treći određen od strane suda ili Zavoda. Osim roditelja, odgovornost u zaštiti prava imaju i državna tijela. Oni donose određene mjere ako roditelji nisu u mogućnosti ili nisu sposobni brinuti za djecu. One mogu biti blaže ili strože, a to su izdvajanje i smještaj djeteta van obitelji, upozorenje na greške i propuste prilikom odgoja djeteta, pružanje stručne pomoći i potpore kao i izdavanje stručne mjere koja je intenzivnija, nadzor nad ostvarivanjem skrbi, izricanje zabrane približavanja djetetu, privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, oduzimanje prava stanovanja kao i prava na skrb te povjeravanje djeteta s problematičnim ponašanjem udomiteljskoj obitelji ili ustanovi kako bi se olakšalo i pomoglo roditelju da se sabere i dovede u red. Njih može odrediti sud ili Zavod za socijalnu skrb. Roditelji mogu i zloupotrijebiti pravo korištenja djetetove imovine. Kako bi ih se zaustavilo, može se odrediti mjera kojom bi se spriječilo roditelje da prodaju svoju imovinu i izbjegnu prisilnu naplatu štete ako bi iskoristili djetetovu imovinu. Ukratko, prava i obveze roditelja propisana su Zakonom i raznim pravilnicima koji se moraju poštovati radi zaštite prava i interesa djeteta uz pomoć Zavoda za socijalni rad te suda. O ovoj temi trebalo bi se govoriti više jer djeca većinom nisu upoznata s pravima na koja imaju pravo te bi se više trebalo istaknuti i raspravljati o posljedicama koje roditelji mogu imati i ako se ne bi brinuli o djeci.

5. LITERATURA

1. Alinčić, M.; Hrabar, D.; Korać, A. (2006) *Uvod u obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine
2. Erdec, Š.; Jareb, I. (2020) *Obiteljsko pravo: udžbenik za srednje strukove škole*. Zagreb: Alka script
3. Hrabar, D. (2007) III. Obiteljskopравни odnosi roditelja i djece: Peti dio: Pravni odnosi roditelja i djece. U: Grubić, V., ur., *Obiteljsko pravo*. 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine, str. 217-307.
4. Hrabar, D.; Korać Graovac, A. (2019) *Obiteljsko pravo i matičarstvo*. Zagreb: Narodne novine
5. Konvencija o pravima djeteta. (n.d.). URL: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf [pristup: 08.05.2024.]
6. Obiteljski zakon. (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23)
7. Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima. (NN 12/2009)
8. Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta. (NN 123/15)
9. Sudska praksa VSRH. (2020) *Presuda Županijskog suda u Splitu, poslovni broj: Gž Ob-328/2020-2 od 1. lipnja 2020.* URL: <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba80aab03f> [pristup: 28.05.2024.]
10. Sudska praksa VSRH. (2023) *Presuda Općinskog suda u Slavonskom Brodu, poslovni broj: 15 RI Ob-150/2023-4 od 1. lipnja 2023.* URL: <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba80e4b68d> [pristup: 29.06.2024.]
11. UNICEF. (n.d.). *Konvencija o pravima djeteta*. URL: <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta> [pristup: 08.05.2024.]
12. Ustav RH. (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Ines Havranek**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom: **Prava i obveze roditeljske skrbi** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 02. srpnja 2024.

Potpis studenta

INES HAVRANEK